

Prijenos topline*

OSNOVNE JEDNADŽBE ZA PRIJENOS TOPLINE

Kondukcija:

$$\frac{q}{A} = k \left(\frac{dT}{dx} \right) \quad (1)$$

Konvekcija:

$$q = h_{\text{avg}} A_s (T_s - T_f) \quad (2)$$

Radijacija:

$$\frac{q}{A} = \varepsilon \sigma (T_s^4 - T_{\text{sur}}^4) \quad (3)$$

PRIJENOS TOPLINE U IZMJENJIVAČU TOPLINE TIPA CIJEV-PLAŠT

Toplinska dužnost izmjenjivača topline:

$$q = \dot{m} C_{p,\text{avg}} (T_o - T_i) \quad (4)$$

Za proračun izmjenjivača topline jedn. (2) često se piše u sljedećem obliku:

$$q = UA_s \Delta T \quad (5)$$

pri čemu se U računa iz sljedeće jednadžbe:

$$\frac{1}{U} = \frac{1}{h_o} + \frac{1}{h_i (D_i/D_o)} + \frac{1}{h_w} + \frac{1}{h_s} \quad (6)$$

Za proračun h_i i h_o , postoje razne jednadžbe⁴ čiji oblik ovisi o Reynoldsovoj značajki i činjenici javlja li se samo prijenos topline bez pojave isparavanja i kondenzacije.

Tako npr. za prijenos topline s tekućina pod prisilnom konvekcijom pri potpuno turbulentnom strujanju unutar cijevi postoji dobro definiran odnos koji uključuje Nusseltovu, Reynoldsovu i Prandtlovu značajku:

$$\frac{h_i D_i}{k} = 0,023 \left(\frac{D_i \dot{m}}{\mu} \right)^{0,8} \left(\frac{c_p \mu}{k} \right)^{1/3} \left(\frac{\mu}{\mu_w} \right)^{0,14} \quad (7)$$

Uz pretpostavku da se član (μ/μ_w) može zanemariti, jednadžba se preuređuje kako je navedeno u lit.^{1,2} da bi se olakšala procjena utjecaja svojstava tekućine (i sustava) na h_i (pretpostavljajući samo prijenos topline, potpunu turbulenciju i strujanje tekućine unutar cijevi):

$$h_i = 0,023 \frac{\dot{m}^{0,8} k^{2/3} c_p^{1/3}}{D_i^{0,2} \mu^{0,47}} \quad (8)$$

Za prijenos topline s tekućina pod prisilnom konvekcijom na rubove cijevi (dakle, koje struje izvan cijevi) postoji sljedeća relacija:³

$$\frac{h}{c \dot{m}} = \frac{a}{\left(\frac{c \mu}{k} \right)^{2/3} \left(\frac{D_o \dot{m}}{\mu} \right)^m \left(\frac{\mu_w}{\mu} \right)^{0,14}} \quad (9)$$

U ovoj jednadžbi vrijednosti a i m dane su u tablici:

Oblik cijevi	Reynoldsova značajka	m	a
staggered	> 200 000	0,300	0,166
staggered	300 – 200 000	0,365	0,273
staggered	< 300	0,640	1,309
inline	> 200 000	0,300	0,124
inline	300 – 200 000	0,349	0,211
inline	< 300	0,569	0,742

Za jednostavni protustrujni izmjenjivač topline, odgovarajuća temperatura (logaritamska srednja razlika temperature, ΔT_{LM}), računa se na sljedeći način:

$$\Delta T_{\text{LM}} = \frac{(T_h - T_h) - (T_c - t_c)}{\ln \frac{T_h - T_h}{T_c - t_c}} \quad (10)$$

Bilanca topline izmjenjivača

Ako se zanemari izmjena topline s okolnim zrakom, vrijedi sljedeća relacija:

$$\dot{m} T_h (H_{\text{ha}} - H_{\text{hb}}) = \dot{m} T_c (H_{\text{cb}} - H_{\text{ca}}) = q \quad (11)$$

* Prijevod: R. Marshall, Facts at Your Fingerprints – Heat Transfer, Chem. Eng., <http://www.chemengonline.com/facts-at-your-fingertips-heat-transfer/>

GRIJANJE

Za grijanje mase tekućine s temperature T_1 na T_2 , putem urovnjene zavojnice površine A i izoternog medija za zagrijavanje temperature T vrijedi sljedeća relacija:

$$\ln \frac{T - T_1}{T - T_2} = \frac{UA}{cm} \theta \quad (12)$$

STACIONARNI TOK TOPLINE KONDUKCIJOM

Za kondukciju kroz homogenu ravnu stijenku debljine x i konstante (ili srednje) toplinske vodljivosti k , vrijedi:

$$\frac{q}{A} = k \frac{\Delta T}{x} \quad (13)$$

pri čemu je ΔT razlika temperature duž stijenke.

Za kondukciju kroz troslojnu stijenku (npr. zid s toplinskom izolacijom s obje strane), čije su debljine x_1 , x_2 i x_3 te toplinske vodljivosti k_1 , k_2 i k_3 :

$$q = \frac{\Delta T}{\frac{x_1}{k_1 A} + \frac{x_2}{k_2 A} + \frac{x_3}{k_3 A}} \quad (14)$$

pri čemu je ΔT ukupna razlika temperature duž sva tri sloja.

Za kondukciju kroz stijenku cilindričnog oblika duljine L , čiji su unutarnji i vanjski radijusi r_{inner} and r_{outer} , a unutarnja i vanjska stijenka na temperaturama $T_{s,\text{inner}}$ i $T_{s,\text{outer}}$

$$q = \frac{k(2\pi L)(T_{s,\text{inner}} - T_{s,\text{outer}})}{\ln \frac{r_{\text{outer}}}{r_{\text{inner}}}} \quad (15)$$

Literatura

1. G. E. Guffey, Sizing Up Heat Transfer Fluids and Heaters, Chem. Eng. **104** (1997) 126-131.
2. W. McCabe, J. Smith, P. Harriott, Unit Operations of Chemical Engineering, 7. izd., McGraw-Hill, 2004.
3. N. P. Chohey (ur.), Handbook of Chemical Engineering Calculations, 3. izd., McGraw-Hill, 2003.
4. C. T. Polley, Put Fouling in Its Place, Chem. Eng. **109** (2002) 46-49
5. F. P. Incropera, D. P. DeWitt, Introduction to Heat Transfer, 4. izd., Wiley, 2001.
6. A. E. Jones, Thermal Design of the Shell-and-Tube, Chem. Eng. **109** (2002) 60-65.

Simboli i kratice

A	– površina poprečnog presjeka okomitog na toplinski tok – cross-sectional area perpendicular to the flow of heat
a, m	– parametri u jedn. 9 – parameter in Eq. 9
A_s	– površina prijenosa topline – surface area
c, C_p	– specifični toplinski kapacitet; specifič. topl. kapac. pri stalnom tlaku – specific heat capacity; specific heat capacity at constant pressure
$C_{p,\text{avg}}$	– specifič. toplinski kapacitet za srednju temperaturu tekućine – specific heat capacity at average fluid temperature
D_i	– unutarnji promjer cijevi izmjenjivača topline – inner diameter of heat-exchanger tube
D_o	– vanjski promjer cijevi izmjenjivača topline – outer diameter of heat-exchanger tube
$H_{c,\text{av}}$	– specifična entalpija hladne i tople tekućine na ulazu
$H_{h,\text{av}}$	– specific enthalpy of entering cold and warm fluid
$H_{c,b}$	– specifična entalpija hladne i tople tekućine na izlazu
$H_{h,b}$	– specific enthalpy of exiting cold and hot fluid
h_{avg}	– srednji koeficijent prijenosa topline konvekcijom – average convection coefficient
h_i	– koeficijent konvekcije za unutarnju stijenku – convection coefficient for inner tube wall
h_o	– koeficijent konvekcije za vanjsku stijenku – convection coefficient for outer tube wall
h_s	– koeficijent prijenosa topline naslaga – fouling heat-transfer coefficient
h_w	– radijalni koeficijent prijenosa topline kroz stijenku cijevi – coefficient of heat-transfer radially through tube wall
k	– toplinska provodnost – thermal conductivity
L	– duljina – length
m	– masa tekućine – weight of batch
$\dot{m}$	– maseni protok tekućine – mass flowrate of fluid
$\dot{m}_c$	– maseni protok hladne tekućine – mass flowrate of cold fluid
$\dot{m}_h$	– maseni protok tople tekućine – mass flowrate of hot fluid

q	– toplinski tok – rate of heat flow
T	– temperatura – temperature
T_c	– izlazna temperatura toka koji se hladi u izmjenjivaču topline – the exit temperature for the stream being cooled
T_f	– temperatura tekućine – temperature of fluid
T_h	– ulazna temperatura toka koji se hladi u izmjenjivaču topline – the inlet temperature for the stream being cooled
T_i	– ulazna temperatura – inlet temperature
T_o	– izlazna temperatura – outlet temperature
T_s	– temperatura površine – temperature of surface
T_{sur}	– temperatura okoline – temperature of surroundings
t_c	– izlazna temperatura toka koji se grije u izmjenjivaču topline – inlet temperature for the stream being heated
t_h	– ulazna temperatura toka koji se grije u izmjenjivaču topline – outlet temperature for the stream being heated
ΔT_{LM}	– logaritamska srednja razlika temperatura – log mean temperature difference
$\Delta T/dx$	– temperaturni gradijent toplinskog toka kondukcijom – temperature gradient during conductive heat flow
U	– ukupni koeficijent prijenosa topline – overall heat transfer coefficient
x	– debljina stijenke kod kondukcije – distance the heat flows during conduction
ϵ	– faktor emisije – emissivity factor
μ	– viskoznost pri temperaturi tekućine – viscosity at bulk fluid temperature
μ_w	– viskoznost pri temperaturi stijenke cijevi – viscosity at tube-wall temperature
σ	– Stefan-Boltzmannova konstanta – Stefan-Boltzmann constant
θ	– vrijeme potrebno za zagrijavanje mase – time required for batch heating